

TÓTH LAJOS

1917. április 15. Vác

Az 1956-os forradalom és szabadságharc idején mint vezérkari főnök felelős volt a Magyar Néphadsereg műveleteiért, 1956. október 24-én a Honvédelmi Minisztérium őrségének személyesen adott tűzparancsot. A tűzcsapásba bekapcsolódtak a közelben tartózkodó honvéd egységek és a szovjet alakulatok is.

Apja munkás volt, hat elemi elvégzését követően 1929-ben lakatosként dolgozott. 1945. május 31-én a Magyar Kommunista Párt Tolna megyei pártbizottságának titkára lett, 1949. május 1-jén alezredesi rendfokozattal lépett be a Magyar Néphadseregbe, egy harckocsizászlóalj parancsnokaként szolgált, majd a páncélos tiszti iskola parancsnok-helyettese, rövidesen zászlóaljparancsnok lett. 1949-ben zászlóalj- és századparancsnoki tanfolyamon vett részt, 1950-ben pedig öt hónapos magasabb parancsnoki tanfolyamot végzett. 1950. március 15-én ezredessé léptették elő, és hadtestparancsnok lett. 1951. május 1-jén nevezték ki vezérőrnagynak. 1954. május 30-a és 1956. október 30-a között a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének póttagja volt, emellett 1954. november 20-a és 1956. október 30-a között vezérkari főnökként teljesített szolgálatot. 1945-ben megkapta a Magyar Partizán Emlékérmét, 1947-ben a Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozatát, 1955-ben pedig a Vörös Csillag Érdemrendet.

Az 1956. október 23-án kibontakozó forradalomba, majd szabadságharcba torkoló tömegtüntetés felkészületlenül érte a Magyar Néphadsereg legfelsőbb vezetését, amely éppen a haderő átszervezésével, létszámának csökkentésével kapcsolatos magasabb parancsnoki értekezletre készült, amelynek kezdetét október 20-án váratlanul 25-ére módosították. A tüntetés, majd a rádió előtt kibontakozó fegyveres harc nyomán kialakult válságot a vezérkar újabb és újabb egységek Budapestre rendelésével igyekezett kezelni, ám a harcba 24-ére virradóra már bekapcsolódtak a szovjet erők is. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének ülésen létrehozták a párt Katonai Bizottságát, amely Apró Antal vezetésével még az éjszaka folyamán átment a Honvédelmi Minisztériumba. Bata István honvédelmi miniszter a Katonai Bizottsággal egyeztetve „hívta be” a szovjet csapatokat. A szovjet tanácsadók javaslatára Tóth Lajos vezérkari főnök személyesen küldött utasítást Székesfehérvárra, Kecskemétre és a Tiszántúlra, hogy sehol ne engedjenek csoportosulást, tüntetést, ha más kivezető út nincs, használjanak fegyvert.

Október 24-én dél körül nagy tömeg gyűlt össze a Honvédelmi Minisztérium előtt, az őrszászlóalj telefonon kért utasítást, tegyék-e ki a nemzeti színű zászlót, Tóth Lajos előbb utasítást adott a zászló kitételére, későbbi jelentése szerint a fegyvert követelő tömegből lövések érték az őrséget, mire személyesen parancsot adott a tüzelésre,

amelybe a közelben tartózkodó szovjet erők is bekapcsolódtak. A sortűz következménye legalább nyolc (egyres források szerint huszonöt) halott és 30-200 sebesült volt.

Tóth Lajos vezérőrnagyot 1956. október 30-án leváltották a vezérkari főnöki tisztségéből és 1957. március 12-én „nemtényleges” viszonyba helyezték. Ezt követően a Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalat igazgatója lett.

FORRÁSOK

Harckiképzési csoportfőnökség jelentése. Hadtörténeli Levéltár 1956-os gyűjtemény 1. ő. e. 27-39. fólió

Tóth Lajos vezérőrnagy VKF jelentése. Hadtörténeli Levéltár 1956-os gyűjtemény 1. ő. e. 208-225. fólió

Janzó Károly altábornagy jelentése a Honvédelmi Miniszternek. Hadtörténeli Levéltár 1956-os gyűjtemény, 1. ő. e. 226-246. fólió

Csendes László-Gellért Tibor: Az MN vezető állománya, Hadtörténeli Levéltár Magyar Néphadsereg KGY (Külön gyűjtemény) C 213.

Horváth Miklós-Tulipán Éva: *In memoriam 1956*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006.